

УДК 784.4(477):655.3.066(477)"18/19"

Галина МЕДВЕДИК,

*старший викладач й пошукач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) galyna_2007@ukr.net*

Юрій МЕДВЕДИК,

*доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музикознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) jurij_medvedyk@ukr.net*

РЕЛІГІЙНА ТА ЕТНОПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ РІЗДВЯНИХ ПІСЕНЬ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МАЛОВІДОМИХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.)

У статті розглянуто питання релігійно-виховної сутності українських духовних пісень, які опубліковані у співаниках ХІХ – ХХ ст. Піддано аналізу питання репертуарів збірників, їх історико-культурної та релігійно-педагогічної значимості. Основну увагу приділено галицьким виданням, частково закарпатським та наддніпрянським.

Ключові слова: співаник, різдвяна пісня, етнопедагогіка, музичне джерелознавство.

Літ. 19.

Halyna MEDVEDYK,

*Senior Lecturer of Musicology and Piano Department Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) galyna_2007@ukr.net*

Yurij MEDVEDYK,

*Doctor of Arts, Professor, Head of Musicology Department Lviv National Ivan Franko
University (Ukraine, Drohobych) jurij_medvedyk@ukr.net*

RELIGIOUS AND ETHNO-PEDAGOGICAL ESSENCE OF UKRAINIAN CAROL SONGS (BASED ON THE MATERIAL OF THE LITTLE KNOWN PRINTED EDITIONS MID XIX – EARLY XX CC.)

In the article the religions-educational potential of Ukrainian carol songs, published in 19th – 20th cc. songbook are examined. Also the attention is paid to the repertoire of song collections and their historical and cultural significance. The main focus has been directed on Galician editions, partly from the Transcarpathie and partly from the Dnieper Ukraine.

Key words: christmas carol, song book, ethno-pedagogic, musical source study, printed editions.

Ref. 19.

Галина МЕДВЕДЫК,

*старший преподаватель и соискатель кафедры музыковедения и фортепиано
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) galyna_2007@ukr.net*

Юрий МЕДВЕДЫК,

*доктор искусствоведения, профессор, заведующий кафедрой музыковедения
Львовского национального университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) jurij_medvedyk@ukr.net*

© Медведик Г., Медведик Ю. Релігійна та етнопедагогічна сутність українських різдвяних пісень (за матеріалами маловідомих друкованих видань середини ХІХ – початку ХХ ст.)

РЕЛИГИОЗНАЯ И ЭТНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ УКРАИНСКИХ РОЖДЕСТВЕНСКИХ ПЕСЕН (ПО МАТЕРИАЛАМ МАЛОИЗВЕСТНЫХ ПЕЧАТНЫХ ИЗДАНИЙ СРЕДИНЫ XIX – НАЧАЛА XX ВВ.)

В статье рассмотрено вопросы религиозно-воспитательной сущности украинских духовных песен, которые опубликованных в песенниках XIX – XX вв. Изучено их репертуар, историко-культурную и религиозно-педагогическую сущность. Особенное внимание уделено изданиям из Галичины, Закарпатья, Центральной Украины.

Ключевые слова: рождественские песни, песенники, музыкальное источниковедение, печатная традиция.

Лит. 19.

Постановка проблеми. На перший погляд видається, що зазначене у назві статті питання вже достатньо добре вивчене як з музикознавчого погляду, так і етнопедагогічного. Втім, це не так, оскільки майже ніхто не задавався питанням цілісного джерелознавчо-бібліографічного аналізу щодо традиції та практики друкування спеціальних тематичних збірників. Приміром, якщо вести мову про світські пісенники, то згадаймо й опубліковані у той час пісенники емігрантські, січових стрільців, різноманітних національно-патріотичних товариств та ін. Але видавали чимало збірників релігійного (паралітургійного) спрямування (так звані «пісні церковні»). Серед останніх особливу нішу займають «колядники». Комплексними (змішаними) за своїм змістом є шкільні співаники, що складаються як зі світських пісень, так і з релігійних. Але не забуваймо про нині вже традиційні збірники народних пісень, видання яких започатковане ще кн. Ніколаєм Цертелевим (Санкт-Петербург, 1819), потім, від 1827 року, активно цю справу було підтримано Михайлом Максимовчем, Платоном Лукашевичем, Миколою та Андрієм Маркевичами, Миколою Лисенком та ін. Втім, збірники світських (народних пісень) у XIX ст. загалом були рідкістю з огляду на царську заборону українського слова та малосприятливі книговидавничі обставини для українського (русинського) друку в Австро-Угорській імперії.

Отже, нагальність створення джерельної бази стосовно української книговидавничої співаникової бази становить важливу наукову інтердисциплінарну проблему, розв'язання якої вже давно на часі. Це завдання далеко не з легких і вимагає системної праці в бібліотечних та архівних інституціях не тільки України, але і сусідніх країн, перш за все Польщі та Словаччини. Чимало видань є унікальними не тільки через невеличкі тиражі, їх репертуарну цінність, але й з причини того, що окремі з них збереглися тільки у поодиноких примірниках.

Аналіз досліджень. З огляду на чималу кількість різноманітних наукових праць насамперед музикознавчого, літературознавчого, бібліотекознавчого та етнопедагогічного спрямування вдаватися до аналізу хоча б основних із них у рамках невеличкої статті немає особливого сенсу. Бо по кожному з напрямків гуманітарних досліджень так чи інакше ведуться більш чи менш успішні екскурси в українську співаникову едиційну практику середини XIX – початку XX ст. Чимало зроблено і щодо дослідження видавничої практики «колядників» та збірників духовних пісень, в яких різдвяні пісні подані окремими блоками текстів, рівно ж як і у шкільних співаниках. Однак, оскільки завдання цієї статті полягають у висвітленні значимості різдвянопісенної творчості та її кодифікування у друкованих виданнях зазначеного періоду, то, безперечно, слід звер-

нути увагу на праці різноманітного інтердисциплінарного характеру, в яких висвітлено питання як книгознавчо-джерелознавчого спрямування, так і музикознавчих, літературознавчих та ін., зосібна Михайла Возняка [1], Світлани Щеглової [18], Філарета Колесси [4], Стефана Папа [13], Ярослава Ісаєвича [2], Миколи Шлемкевича [16], Святослава Процика [4], Олександра Козаренка [3] та ін. Кожен із них зробив свій посутній внесок у справу дослідження друкованих видань із текстами різдвяних пісень, проаналізував вибрані тексти з літературознавчого, музикознавчого, книгознавчого та етнопедagogічного погляду. Водночас ніхто з них не задавався спеціальною ціллю, яка б полягала у цілісному дослідженні релігійної та етнопедagogічної сутності різдвяних пісень. Це ще належить зробити. Підсумовуючи сказане попередніми дослідниками, можна заручитись висновком визначного українського філософа ХХ ст., який загалом про духовні пісні сказав так: ці тексти варті такого вивчення уже хоча б з того приводу, що «найбільша духовна революція України, її християнізація відбувалася під впливом співу» [16, 106]. Зрозуміло, що на цьому довгому шляху відпрацьовувалися й методи релігійного виховання (катехізації), філософії етнопедagogічної думки. Та щоб коментувати, глибоко вникати у ці тексти, всеохоплююче їх знати, треба опиратися на надійний ґрунт, тобто велику кількість текстів та друків. Якщо об'єктивно оцінювати найбільший внесок у створення джерельної бази даних про колядники середини ХІХ – першої третини ХХ ст., то варто відзначити праці М. Возняка [1, 348–360] та Світлани Щеглової [18]. Ними вперше зроблено огляди співанкової едиційної традиції, відкрито для наукових досліджень близько двох десятків збірників, у т. ч. так званих «колядників».

Отже, **мета статті** полягає у тому, щоб актуалізувати питання створення всебічної джерельної бази даних про українські друковані співаники середини ХІХ – початку ХХ ст. задля комплексного вивчення надбань української різдвяної пісенності, а вже на основі опрацьованих текстів давати їм релігійно-виховну (катехітичну) та етнопедagogічну оцінку, впроваджувати кращі з них у навчальний процес, популяризувати у суспільстві тощо, врешті підготувати на їх основі антологію української різдвяної пісні ХVІІ – ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу. Вперше різдвяні пісні опубліковано у видатній пам'ятці української барокової духовної пісні під назвою «Богогласник» (Почаїв, 1790–1791) [9]. Упродовж ХІХ ст. їх включали до всіх передруків цього стародруку, що видавали згодом не тільки у Почаєві, але й у Львові, Києві, Холмі, також містах поза межами українських земель.

Окрім богогласникових видань різдвяні пісні ближче до середини ХІХ ст. розпочали друкувати й в інших збірниках. Першим серед них був унікальний на сьогодні стародрук під назвою «Пісні благоговійні» (Почаїв, 1806). Згодом у Перемишлі 1834 р. надруковано збірник під назвою «Пісні набожні з Богогласника Почаївського передруковані». У ньому вперше опубліковано відомий галицький гімн «Бог предвічний народився», а також такі пісні різдвяного циклу, як «Радость ся нам являєт», «Радуйтеся всі людіє».

Невідомі з ранніх стародруків різдвяні пісні зустрічаємо також у виданні «Пісні набожні» (Львів 1857). Тут є, з-поміж інших текстів, такі: «Херувими свят ! Архангели зрять» та «Согласно співайте, Ісуса витайте». А в розширеному передруці цього ж видання з'являється загальновідома пісня «Ангел пастирям мовил», що була ще у ХVІІ ст. перекладена на українську мову з польської. Однак оригінал тексту не польський, а латинський.

Таким же виданням став і один із перших «колядників», який видали у Львові 1859 р. («Коляди або пісні на Рождество Христово»). У ньому відсутні нотні тексти, як це здебільшого траплялося й у інших українських друках ще починаючи від другої

чверті XVIII ст. [10, 77–78]. Тут вперше надруковано широковідому пісню «Бог раждається, хто ж то может знати». Як стверджувала Світлана Щеглова, збірник було повторно надруковано у Львові 1860 р. [18, 158].

Хоча перші спеціальні збірники різдвяних пісень («колядники») з'являються друком ще у середині XIX ст. (втім, як на центрально-європейську едиційну практику доволі пізно), їх і далі продовжували видавати вряди-годи. І тільки з кінця століття розпочався період активного промоціювання різдвяної пісні через різноманітні друки, серед яких колядники зайняли особливе місце. Один із таких видано 1892 р. накладом книгарні Льва Бодєка у Львові. Цей досить багатий за своїм репертуаром збірник, який укладений як з текстів старовинних пісень, так і новостворених, збагачений ще й текстами щедрівок («Весела настала новина», «В Вифлеємі тайна нині явися», «На Рождество Христа всі ми весели», «Нині ся з'явила новина», «Христос нам днесь народися», «Щедрий вечір всім вам! Щаслива година, породила Діва предвічного Сина !»).

Починаючи від співаників 90-х рр. XIX ст. і тих, які продовжували видавати на початку XX ст., маємо вже поетичні тексти різдвяних пісень, які достатньо наближені до розмовної української лексики. У них наочно відображено процес поступового переходу від церковнослов'янської мови української редакції до розмовної мови. У результаті цього тексти ставали яснішими не тільки для самих виконавців, але і для слухачів, позаяк церковнослов'янська лексика потрохи ставала обтяжливою для розуміння пересічним мирянам, аматорам співу тощо.

На межі XIX – XX ст. українські колядники та збірники духовних пісень видавали здебільшого у Галичині і лише інколи вони з'являлися в друкарнях Києва, Почаєва, Холма. Водночас окремі тексти духовних (серед них і різдвяних) пісень включали й до видань світського змісту, тобто збірників народних пісень, романсів etc. Приміром, в Одесі Б. Арсеном* надруковано «Украинский спиваник. 100 писень з нотами» (1904). Є тут і всім знані різдвяні пісні: «Небо і земля нині торжествують», «Нова радість стала, яка не бувала» [19]. Та це були лише перші спроби вводити до репертуарів пісенників тексти українських колядок. Таким чином укладено й збірник Андрія Конощенка (Одеса, 1902), в який теж увійшло дві пісні на Різдво: «Що то за предиво ?», «Ой дивное народження Божого сина» [20].

На початку XX ст. перші друковані видання з текстами духовних пісень, у тому числі й різдвяних (колядок), розпочали друкувати на Закарпатській Україні, деякі на Буковині. Чи не всі відомі на сьогодні друки побачили світ в Ужгороді, одне в Чернівцях. Але тут опубліковано пісенник з екстравагантною назвою – «Новомодні коляди Гриця Щипавки» (Чернівці, 1903). Більшість колядок збірки тут перелицьовані на фривольний лад: «Бог ся раждає, хто ж то може знати» на «Русь вся страждає, хто ж то може знати»; «Небо і земля нині торжествуют» на «Кацап і поляк нині торжествуют»; «Бог натуру хотяй ізбавити» на «Лях Русина хотяй ізбавити»; «Виді Бог, виді Творець» – «Виді «жонд», що їх Польща»; «Дивная новина» – «Дивная країна отся Галичина»; «Херувими свят» – «Свят ! Свят, жиди в корчмі сплят !»; «Ходить Господь по раю» – «Ходить шандар по селі». Є у цій збірочці й парафрази на теми духовних пісень релігійно-моралізаторського характеру. До слова, доволі відома пісня про смерть «Ах, пора приходить, треба умирати !» звучить тут так — «Ах, жнива приходять, треба страйкувати!». Деякі пісні цього співаника переінакшені з почуттям гумору, такту. Давнім текстам надано нового «прочитання», хоча окремі переробки є досить сумнівної вартості.

* Б. Арсен – псевдонім українського поета і фольклориста Арсена Якимовича Бакалінського (1880 – 1921).

Натомість в Ужгороді було надруковано «Малий Богогласник» (1902). І в цьому ж році було видано один із перших невеличких співаників («Пісенник або збірка пісень, як співають у дні свят»)*. Такі скорочені «Богогласники» інколи на початку ХХ ст. друкували і у Львові: «Малий пісенник, або Новий збірник пісень набожних для старших і молодших християн нашої св. Церкви» (Львів, 1905). У всіх цих видання наявні блоки пісень на Різдво Христове.

Наступним помітним закарпатським виданням став збірник «Коляди с рождественской игрой для колядников» (Ужгород, 1925). Тут маємо 18 різдвяних пісень, щоправда без нотних текстів. Але цінність друку помітна вже у самій назві, адже таким чином пропагувалися кращі тексти як для відзначення святкових дійств у шкільному середовищі, так і у колядуванні під час Різдва Христового на вулицях міст і сіл. Цікавим додатком до видання став збірник «Вефлеємські ігри», який опублікував знаний на Закарпатті видавець релігійної пісенної літератури Юлій Фелдешій.

Та чи не найбільшим центром видавничої співаникової духовнопісенної продукції від початку ХХ ст. і аж до 1939 року була Жовква. Збірники духовних пісень тут відносно систематично розпочали видавати ще від 1905 р. [6]. А спонукало жовківських василіян до такої праці ось що. У передмові читаємо: «Вже від кількох літ питають люди у нас, чи не маємо Коляд, а ми вагувалися видати. Тоті, які є по Богогласниках, поукладані таким язиком, що часом декуди годі достоту розібрати, про що йде в них бесіда, а декуди таки й нема ніякої мудрої гадки. Змушені одначе взяли ми й зібрали деякі коляди, поправили трохи, що далось і так пускаємо їх в світ між людей» [6, 3]. Тож маємо ще одне підтвердження щодо мовної адаптації давніх текстів з огляду на вимоги суспільних лексичних запитів межі ХІХ – ХХ ст. З-поміж нових текстів тут вміщено відомий різдвяний пісенспів Віктора Матюка «На небі зірка ясна засіяла». Інтерес становить і така глибоко лірична колядка, як «Спи Ісусе, спи, спатоньки ходи!» У стилістиці барокових бурлескних коляд написана пісня «Нуте, нуте, браття, сусіди, час забути про всякі біди». А завершують збірник тексти тропарів та кондаків. Таку практику урізноманітнення пісенників було започатковано ще у середині ХІХ ст., збереглась вона і сьогодні. Загалом додавали до збірників тексти різноманітних сакральних гімнів, кондаків, стихир, акафістів, ірмосів, псалмів тощо.

У цьому контексті треба зазначити, що їх поява у репертуарах колядників, збірників духовних пісень, деяких «Богогласників» відображала певні намагання переважно отців-василіян поєднувати літургійні та паралітургійні тексти у Літургіях греко-католицької Церкви. Згодом, у середині ХХ ст., цю практику, що на цей час набула поширення, вітав Митрополит Андрей Шептицький. У своєму письмі-посланні до мирян він зазначав: «Спів є крім того пречудним символом молитви, бо так, як у співі голос раз підноситься до високих тонів, то знову знижується до низьких, так і в молитві: Душа, стоячи перед Всевишнім, раз підноситься до неба актами надії чи любові, то знову понижує себе до покірного визнання гріхів і каяння за них. Як у співі мелодія розходить на всі сторони і наче хотіла б обняти вселенну, так і в молитві душа людини розширюється на весь світ, щоби любовію ближнього обняти всіх братів. [...] Коротко кажучи: як спів є високим мистецьким діланням духового ества чоловіка, орудуючи людським тілом, так і молитва є найвищою функцією ума, до котрої зноситься по тих ступенях, якими є найбільше духові функції тіла» [17, 3].

Висловлювання митрополита Андрея про «співану молитву», про церковний спів суголосне питанням, які виникають перед виконавцями різдвяних пісень. І ще одну

* Детальніше про зародження та розвиток традиції публікування збірників духовних пісень див. у статті Стефана Паппа [13].

його думку потрібно процитувати. «Обряд наш, – писав митрополит Андрей Шептицький, – вимагає також, щоб увесь нарід співав і тим способом брав чинну участь в церковних відправах. Та участь є дуже важною прикметою нашого обряду; через неї люди учаться християнського життя. Церковні обряди і Богослужби є після проповіді і катихізації найважливішою школою християнського життя» [17, 7]. Через півстоліття нещодавно канонізований Святий Іван Павло II висловлював переконання, що, принаймні, в сотеріологічному сенсі музика є найважливішою частиною Літургії, важливішою (sic !) від проповіді [3, 37].

На жаль, у сучасній катехізаційній практиці духовнопісенні надбання, зокрема різдвяні пісні XVII – XIX ст., використовуються порівняно мало, що є суттєвим недоліком релігійно-дидактичної роботи, збіднює форми та методи християнізації населення. Причин цьому принаймні кілька: а) перерваність традиції сприймання та виконання релігійної музики; б) недостатня обізнаність з нашою духовнопісенною творчістю, відтак диспонування аматорами та пропагандистами співу обмеженим колом текстів; в) недооцінка цих текстів як важливого чинника катехізації.

Висновки. Отже, як бачимо, від другої половини XIX аж до першої половини XX ст. едиційна традиція пропагування відомих та маловідомих музично-поетичних текстів поступово розвивалася, охоплювала чимраз більші терени. Принаймні, в Західній Україні ця справа було налагоджена достатньо добре. Інша справа Наддніпрянська Україна. Тут в силу політичних умов, більшовицької антирелігійної істерії не було можливостей для розвитку цього напрямку діяльності. Хоча на межі XIX – XX ст. певні кроки робились: видавали кілька «Богогласників», духовнопісенників (на жаль, видання частково русифіковані). У часи Першої світової війни та революційних змагань за незалежність України вдалося видати кілька вартісних невеличких збірників, приміром завдяки братам Липникам (Петроград, 1914, 1918). У часи становлення Української автокефальної православної церкви вельми активізувалися композитори-наддніпрянці, серед яких особливо помітний внесок зробив Кирило Стеценко, зокрема у розвиток літургійної та пара літургійної музики, національне шкільництво, яке він не мислив без обов'язкового музичного виховання [13–14].

Цими ж намірами переймався в Галичині видатний фольклорист та композитор Філарет Колесса, видавши великий шкільний співаник, який і нині заслуговує на використання у навчальному процесі в адаптованому вигляді. У його шкільному пісеннику вміщено десятки пісень як народних, так і авторських. Але включено сюди й пісні релігійного змісту, у тому числі перлини різдвянопісенної творчості («Бог предвічний», «Нова радість стала», «Бог ся раждає», «Нині Адаме», «Нині весела світу новина»). Частина цих пісень вперше була надрукована у почаївському «Богогласнику», хоча в рукописних співаниках їх зустрічаємо ще від кінця XVII – початку XVIII ст. Та не тільки до цього унікального видання він звертався.

Немає сумніву, що такі тексти становлять цінність не тільки з релігійно-дидактичного змісту (насамперед катехітичного), але й з погляду етнопедагогічного, адже національна закоріненість цих текстів беззаперечно пронизує зміст тієї чи іншої пісні-колядки.

Висновки. Отже, як бачимо, едиційна традиція у нас достатньо багата та розвинута. Проте в силу суспільно-політичних реалій XX ст. далеко не все вдалося у цій справі довести до кінця через об'єктивні та суб'єктивні умови. Тому тепер у міру можливостей слід надолужити згаяне, розшукати те, що з плином часу стало невідомим або призабутим, а краще з виявленого необхідно ввести до наукового обігу, довести до широкого співацького загалу.

Певну кількість різноманітних видань XIX – XX ст. вже опрацьовано у різних наукових контекстах. Тож перші кроки зроблено. Однак і надалі можна стверджувати: наші знання про надруковані у цих виданнях тексти поверхові, хаотичні. Тому тільки після створення ґрунтовної джерельної бази нарешті постане можливість цілісного аналізу основного масиву текстів у різних ракурсах гуманітарної науки, у тому числі і під кутом погляду музикознавчого та релігійно-виховного. На сьогодні переважна більшість дослідників, не завдаючи собі особливого труду, використовує у своїй науковій роботі доволі обмежене коло різдвяно-пісенних текстів, до того ж здебільшого добре знаних. Проте цими текстами репертуар, наприклад, колядників далеко не вичерпується. Цих видань доволі багато, а тому варті такої ж уваги, як і загальнознані. Саме тому і постає необхідність джерелознавчого опрацювання української книговидавничої продукції середини XIX – першої третини XX ст. з метою створення джерельної бази даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ісаєвич Я. Українське книговидання : витоки, розвиток, проблеми / Я. Ісаєвич. – Львів : Ін-тут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2002. – 520 с.
2. Козаренко О. Погляди Блаженного отця Іоана на сприйняття музики, виховання нею людини та формування нового суспільного етосу / О. Козаренко // Роль сприйняття мистецтва у формуванні особистості та суспільного етосу // *Rola odbioru sztuki w formacji osoby a etos spoleczny* / [гол. ред. Гж. Гжибек]. – Львів – Rzeszów : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 37–45.
3. Колесса Ф. Шкільний співаник. З педагогічної спадщини композитора / [заг. ред., післямова та прим. С. Процика] / Ф. Колесса. – К. : Музична Україна, 1991. – 224 с.
4. Коляди або пісні з нотами на Різдво Христове, Зібрав І. Г. – Жовква : Вид-тво оо. Василян, 1925. – 224 с.
5. Коляди або пісні на Рождество Христове. – Жовква : Вид-тво оо. Василян, 1905. – 184 с.
6. Колядничок для співу на діточі голоси з фортепяном зладив Осип Залеський. – Коломия, 1922. – 24 с.
7. Медведик Г. Виховне та національно-патріотичне значення галицьких шкільних співаників XIX – початку XX ст. / Г. Медведик // Львівсько-Ряшівські наукові зошити. – Львів, 2013. – С. 136–139.
8. Медведик Г. Українські друковані співаники поч. XX ст. та їх виховне значення її виховне значення / Г. Медведик // Мистецька освіта в європейському соціо-культурному просторі XXI століття : зб наук. праць. – Мукачево, 2013. – С. 142–148.
9. Медведик Ю. «Богогласник» – визначна пам'ятка української музичної культури XVII–XVIII століть / Ю. Медведик // ЗНТШ. – Т. ССXXXII. – Львів, 1996. – С. 59–80.
10. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII–XVIII століть / Ю. Медведик. – Львів : Вид-во Українського католицького університету, 2006. – 326 с. (Серія «Історія української музики»: – Вип. 15: Дослідження).
11. Новомодні коляди Гриця Щипавки. – Чернівці : З друкарні Товариства «Австрія», 1903. – 54 с.
12. Пап С. Духовна пісня на Закарпатті / С. Пап // *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*. – Roma : PP Basiliani. – 1971. – Vol. VII (XIII). – С. 125–126.
13. Стеценко К. Шкільний співаник : додаток до «Початкового курсу навчання дітей нотного співу : (методико-дидактичні замітки)» / К. Стеценко. – К. : Вернигора (Нотопечатня И. И. Чоколова), 1918. – 19 с.
14. Стеценко К. Українська пісня в народній школі : доповідь на з'їзді вчителі народних шкіл / К. Стеценко. – Вінниця : Нова друкарня, 1917. – 8 с.
15. Шлемкевич М. Душа і пісня / М. Шлемкевич // Українська душа. – К., 1992. – С. 97–112.
16. Шептицький А. Про церковний спів. Декрет Львівського Архиепархіального Собору, читаний дня 25 квітня 1941 р. / А. Шептицький. – Львів, 2001. – 10 с.
17. Щеглова С. «Богогласник». Историко-литературное исследование / С. Щеглова. – К., 1918. – 344 с.

18. Український співаньк. 100 пісень з нотами / [улаштував Б. Арсен]. – Одеса : Тип. і хро-молит. Є. Фесенка, 1904. – Вип. 4. – 132 с.
19. Українські пісні з нотами / [збір. [з передм.] Андрій Конощенко]. – Одеса : Друкарня Е. Фесенко, 1909. – Сотня II. – №№ 98–99.

REFERENCES

1. Isajevych Ja. Ukrai'ns'ke knygovydannja: vytoky, rozvytok, problemy / Ja. Isajevych. – L'viv : In-tut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NANU, 2002. – 520 s.
2. Kozarenko O. Pogljadny Blazhennogo otcja Ioana na sprynjattja muzyky, vyhovannja neju ljudynty ta formuvannja novogo suspil'nogo etosu / O. Kozarenko // Rol' sprynjattja mystectva u formuvanni osobystosti ta suspil'nogo etosu // Rola odbioru sztuki w formacji osoby a etos spoleczny / [gol. red. Gzh. Gzhybek]. – L'viv – Rzeszów : LNU im. I. Franka, 2014. – S. 37–45.
3. Kolessa F. Shkil'nyj spivanyk. Z pedagogichnoi' spadshhyny kompozytora / [zag. red., pisljamova ta prym. S. Procyka] / F. Kolessa. – K. : Muzychna Ukrai'na, 1991. – 224 s.
4. Koljady abo pisni z notamy na Rizdvo Hrystove, Zibrav I. G. – Zhovkva : Vyd-tvo oo. Vasylijan, 1925. – 224 s.
5. Koljady abo pisni na Rozhdestvo Hrystove. – Zhovkva : Vyd-tvo oo. Vasylijan, 1905. – 184 s.
6. Koljadnychok dlja spivu na ditochi golosy z fortepjanom zlydyv Osyp Zales'kyj. – Kolomyja, 1922. – 24 s.
7. Medvedyk G. Vyhovne ta nacional'no-patriotychne znachennja galyc'kyh shkil'nyh spivanykiv HIH – pochatku HH st. / G. Medvedyk // L'vivs'ko-Rjashivs'ki naukovy zoshyty. – L'viv, 2013. – S. 136–139.
8. Medvedyk G. Ukrai'ns'ki drukovani spivanyky poch. HH st. ta i'h vyhovne znachennja i'v vyhovne znachennja / G. Medvedyk // Mystec'ka osvita v jevropejs'komu socio-kul'turnomu prostori HHI stolittja : zb nauk. prac'. – Mukachevo, 2013. – S. 142–148.
9. Medvedyk Ju. «Bogoglasnyk» – vyznachna pam'jatka ukrai'ns'koi' muzychnoi' kul'tury HVII–HVIII stolit' / Ju. Medvedyk // ZNTSh. – T. CCXXXII. – L'viv, 1996. – С. 59–80.
10. Medvedyk Ju. Ukrai'ns'ka duhovna pisnja XVII–XVIII stolit' / Ju. Medvedyk. – L'viv : Vyd-vo Ukrai'ns'kogo katolyc'kogo universytetu, 2006. – 326 s. (Serija «Istorija ukrai'ns'koi' muzyky» : – Vyp. 15: Doslidzhennja).
11. Novomodni koljady Grycja Shhypavky. – Chernivci : Z drukarni Tovarystva «Avstryja», 1903. – 54 s.
12. Pap S. Duhovna pisnja na Zakarpatti / S. Pap // Analecta Ordinis S. Basilii Magni. – Roma : PP Basiliani. – 1971. – Vol. VII (HIII). – S. 125–126.
13. Stecenko K. Shkil'nyj spivanyk: dodatok do «Pochatkovogo kursu navchannja ditej notnogo spivu : (metryko-dydaktychni zamitky)» / K. Stecenko. – K. : Vernygora (Notopechatnja Y. Y. Chokolova), 1918. – 19 s.
14. Stecenko K. Ukrai'ns'ka pisnja v narodnij shkoli : dopovid' na z'i'zdi vchyteli narodnyh shkil / K. Stecenko. – Vinnycja : Nova drukarnja, 1917. – 8 s.
15. Shlemkevych M. Dusha i pisnja / M. Shlemkevych // Ukrai'ns'ka dusha. – K., 1992. – S. 97–112.
16. Sheptyc'kyj A. Pro cerkovnyj spiv. Dekret L'vivs'kogo Arhyjeparhial'nogo Soboru, chytanyj dnja 25 kvitnja 1941 r. / A. Sheptyc'kyj. – L'viv, 2001. – 10 s.
17. Shheglova S. «Bogoglasnyk». Ystoryko-lyteraturnoe yzsedovanye / S. Shheglova. – K., 1918. – 344 s.
18. Ukrayns'kyj spyvanyk. 100 pysen' z notamy / [ulashtuvav B. Arsen]. – Одеса: Тип. і хромолит. Є. Фесенка, 1904. – Вуп. 4. – 132 с.
19. Ukrayns'ky pysny z notamy / [zybr. [z przedm.] Andrij Konoshhenko]. – Одеса : Друкарня Е. Фесенко, 1909. – Сотня II. – №№ 98–99.

Статтю подано до редакції 15.02.2015 р.